

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเลี้ยงสัตว์นับวันจะมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศมากขึ้นเป็นลำดับ ดังจะเห็นได้จากรายงานการประเมินโครงสร้างการผลิตภาคเกษตรกรรม ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ฉบับที่ 3-6 ซึ่งได้ชี้ให้เห็นถึงสัดส่วนมูลค่าผลผลิตปศุสัตว์ที่ขยายตัวเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 8.8 ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 เป็นร้อยละ 10.6 ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 (วิชัย เดิมผลบุญ. 2537 : 23) สำหรับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในฉบับที่ 7-8 สาระสำคัญจะมุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจก่อให้เกิดความสำเร็จในภาพรวม แม้จะประสบความสำเร็จในระดับหนึ่งคือเศรษฐกิจของประเทศมีความเจริญก้าวหน้าประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น แต่ก็ยังมีปัญหาในการกระจายรายได้สู่ประชาชนไม่ทั่วถึงก่อให้เกิดผลกระทบในด้านอื่นตามมาอีกมาก รวมถึงสินค้าทางภาคเกษตร และนอกจากนั้นในการส่งออก สินค้าทางการเกษตรของประเทศไทย ที่มีมูลค่าสูงสุด 10 อันดับแรก ผลผลิตจากปศุสัตว์เป็นหนึ่งในกลุ่มสินค้าที่ทำรายได้สูงสุดให้แก่ประเทศ ฉะนั้นอุตสาหกรรมการเลี้ยงสัตว์จึงเป็นตลาดรองรับผลผลิตทางการเกษตร ที่ใช้เป็นวัตถุดิบอาหารที่สำคัญ เช่น รำ ถั่วเหลือง ข้าวโพด ปลาป่น นอกจากนั้นยังก่อให้เกิดอุตสาหกรรมต่อเนื่อง เช่น อุตสาหกรรมอาหารสัตว์ อุตสาหกรรมสกัดน้ำมันพืช เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้ก่อให้เกิดการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจของประเทศ รวมตลอดไปจนถึงการจ้างแรงงานและการกระจายรายได้ไปทั่วประเทศ

ไข่ไก่เป็นสินค้าเกษตรที่สำคัญต่อโลกและประเทศไทย ทั้งนี้ ไข่ไก่เป็นอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการสูง และมีราคาต่ำกว่าหากเปรียบเทียบกับอาหารโปรตีนอื่น ดังนั้น ไข่ไก่จึงเป็นอาหารที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์เกือบทุกคนในโลกต้องบริโภคไข่ จากความสำคัญดังเหตุผลที่กล่าวมานี้ จึงทำให้ไข่ไก่เป็นสินค้าเกษตรที่มีความสำคัญในทางเศรษฐกิจของโลก และของประเทศไทย แม้ว่าไข่ไก่จะมีบทบาทสำคัญในฐานะที่เป็นอาหารพื้นฐานของมนุษยชาติแต่ไข่ไก่ก็มีปัญหาในทางเศรษฐกิจเกี่ยวกับการผลิต และการบริโภคที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตประจำวันของมนุษย์ และเพื่อคลี่คลายปัญหา การศึกษาแนวทางการแก้ปัญหาการผลิตและการตลาดไข่ไก่ของเกษตรกรอย่างยั่งยืนให้ได้ผลนั้น จำเป็นจะต้องมีการศึกษาถึงสถานการณ์เศรษฐกิจไข่ไก่ทั้งของไทยและประเทศต่างๆ ที่สำคัญของโลก

การเลี้ยงไก่ไข่จัดเป็นอาชีพหนึ่งที่มีผู้นิยมค่อนข้างมากในปัจจุบัน เนื่องจากไก่ไข่เลี้ยงง่าย ต้องการเนื้อที่น้อย มีความสะดวกทั้งในด้านการจัดหาลูกไก่มาเลี้ยง จัดหาอาหาร อุปกรณ์การให้อาหารและน้ำ วัคซีนและยารักษาโรค นอกจากนี้ยังได้มีนักวิชาการของหน่วยงานราชการและบริษัทเอกชนได้ค้นคว้า ทดลอง ปรับปรุงพันธุ์ไก่ไข่ จากไก่พันธุ์แท้ให้กลายเป็นไก่พันธุ์ผสมหรือไก่ไฮบริดที่ให้ผลผลิตสูงกว่า สิ่งต่างๆ เหล่านี้จึงส่งผลทำให้การเลี้ยงไก่ไข่เจริญรุดหน้าสามารถผลิตไข่เพื่อใช้บริโภคภายในประเทศ และส่งไปจำหน่ายยังต่างประเทศในปีหนึ่งๆ นับเป็นมูลค่าหลายร้อยล้านบาท แต่เดิมการเลี้ยงไก่ไข่ของประเทศไทยไม่มีใครเลี้ยงแบบเป็นล่ำเป็นสัน โดยมากมักเลี้ยงปล่อยตามธรรมชาติ อาศัยตามใต้ถุนบ้าน ต้นไม้หรือโรงนา พันธุ์ไก่ที่เลี้ยงนั้นก็เป็นพันธุ์พื้นเมือง พวกไก่ตะเภา ไก่คู ไก่แจ้ จนกระทั่งปี พ.ศ. 2467 หม่อมเจ้าสิทธิพร กฤษดากร ทรงตั้งไก่พันธุ์เล็กฮอร์นเข้ามาเลี้ยงเป็นครั้งแรกในประเทศไทย ต่อมา หลวงสุวรรณวาจกกสิกิจ ได้คิดค้นพัฒนาการเลี้ยงไก่ให้ดียิ่งขึ้น โดยเฉพาะการปรับปรุงพันธุ์ไก่ และการทดลองอีกหลายด้านที่มีผลต่อประสิทธิภาพของการเลี้ยงไก่ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น (สุวรรณ เกษตรสุวรรณ. 2536 : 3) จากการขยายตัวของการเลี้ยงไก่ไข่มากขึ้น ทำให้รัฐบาลได้เล็งเห็นความสำคัญของการเลี้ยงไก่ว่าสามารถพัฒนาเป็นอาชีพหลักของเกษตรกรได้ ดังนั้นในปี พ.ศ. 2492 – 2497 รัฐบาลจึงอนุมัติเงินจำนวน 4.5 ล้านบาทเพื่อเป็นเงินทุนสนับสนุนโครงการของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่ โดยสนับสนุนด้านการสร้างฟาร์มและเงินทุนหมุนเวียน ผลกำไรที่ได้จากการเลี้ยงไก่ทำให้เกษตรกรที่ร่วมโครงการสามารถคืนเงินลงทุนได้ภายในระยะเวลาที่กำหนด

จากรายงานผลการสำรวจกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในปี พ.ศ. 2544 พบว่าในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนฟาร์มไก่ไข่ที่มีไก่ตั้งแต่ 10,000 ตัวขึ้นไป มีจำนวน 268 ฟาร์ม ซึ่งมีจำนวนไก่ไข่ประมาณ 11.8 ล้านตัว (มานิช ชูทับทิม. 2545 : 15) และจากรายงานการสำรวจฟาร์มไก่ไข่ในจังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่ามีฟาร์มไก่ไข่ที่เลี้ยงไก่ตั้งแต่ 10,000 ตัวขึ้นไป 60 ฟาร์ม มีจำนวนไก่ 4,572,608 ตัว ผลิตไข่ได้วันละ 3,400,000 – 3,500,000 ฟอง (สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด. 2544 : 13) แต่ข้อมูลจากการสัมภาษณ์มานิช ชูทับทิม (2545) ประธานสหกรณ์ผู้เลี้ยงไก่ไข่แปดริ้วจำกัด และผู้แทนบริษัทผู้ผลิตอาหารสัตว์ที่จำหน่ายในเขตจังหวัดฉะเชิงเทรา ได้แก่ บริษัทเบทาโกร นอร์ทเทอร์น จำกัด บริษัทในเครือเจริญโภคภัณฑ์ บริษัทดีทีแฮลล์ เทรดดิ้ง จำกัด บริษัท สหฟาร์ม จำกัด และบริษัทแหลมทองสหการจำกัด พบว่าเฉพาะเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่ในจังหวัดฉะเชิงเทรา ที่ตั้งชื่ออาหารจากบริษัทเหล่านี้ มีมากกว่า 200 ราย และปริมาณการบริโภคไข่ไก่ ในจังหวัดฉะเชิงเทรา ก็มีปริมาณมากกว่า 4.5 ล้านฟอง/วัน ปริมาณการบริโภคไข่ไก่ที่มีจำนวนมากมานี้ย่อมชี้นำทิศทางและอนาคตของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่ รวมทั้งแนวโน้มการวางแผน การดำเนินการที่มีประสิทธิภาพด้านการผลิต และการตลาด ในอนาคตของไข่ไก่ได้มีการสำรวจ และเก็บรวบรวมข้อมูลการเลี้ยง

ไก่ไข่ของเกษตรกรในจังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อใช้ประกอบการพิจารณาเป็นข้อมูลพื้นฐาน ที่จะสามารถชี้้นำปริมาณความต้องการอาหาร ระบบตลาดหรือแนวคิดการบริหารตลอดจนการศึกษา ด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องจึงเป็นเรื่องจำเป็นที่ต้องดำเนินการโดยเร่งด่วน ประเด็นที่น่าสนใจอีกประการ หนึ่งคือ ตั้งแต่มีการเริ่มต้นเลี้ยงไก่ไข่เป็นอาชีพขึ้นในจังหวัดฉะเชิงเทราเมื่อประมาณ 30 ปีที่ผ่านมา มีเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่เป็นอาชีพที่สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนไป เหลืออยู่น้อยมากในปัจจุบัน และที่สามารถพัฒนาขึ้นมาเป็นฟาร์มขนาดใหญ่ได้ก็มีเพียงไม่กี่ฟาร์ม เท่านั้น เช่น ไก่เทพฟาร์ม เป็นต้น แม้แต่เกษตรกรรายใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาไม่กี่ปีมานี้ บางรายก็มักจะประกอบกิจการได้ไม่นาน ก็ต้องล้มเลิกกิจการไป และจะมีเกษตรกรรายใหม่หมุนเวียนเข้ามาเลี้ยงไก่ไข่อีกเป็นระยะๆ โดยเกษตรกรรายใหม่จะเข้ามาเลี้ยงช่วงที่ราคาไข่สูงและจะเลิก กิจการไปเมื่อราคาไข่ตกต่ำเป็นวัฏจักรหมุนเวียนไปเช่นนี้ทุกๆปี ผู้วิจัยจึงต้องการทราบว่าเกษตรกร ผู้เลี้ยงไก่ไข่ในจังหวัดฉะเชิงเทรา ดำเนินการเลี้ยงไก่ไข่อย่างไร กำลังประสบกับปัญหาอะไร และ เกษตรกรเหล่านั้นต้องการสิ่งใดเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาก็ที่พวกเขาเกษตรกรกำลังประสบอยู่ รวมทั้งขนาด ของฟาร์มไก่จะมีอิทธิพลต่อระดับของปัญหา และความต้องการของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่หรือไม่

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา

- 1.2.1 ลักษณะส่วนบุคคล และลักษณะการดำเนินการเลี้ยงไก่ไข่ของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ ไข่ในจังหวัดฉะเชิงเทรา
- 1.2.2 ปัญหาและความต้องการด้านการผลิตและการตลาดของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่ใน จังหวัดฉะเชิงเทรา
- 1.2.3 เปรียบเทียบปัญหาและความต้องการด้านการผลิตและการตลาดของเกษตรกร ผู้เลี้ยงไก่ไข่ในจังหวัดฉะเชิงเทรา ที่มีขนาดฟาร์มต่างกัน

1.3 สมมติฐานการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานการวิจัย ดังนี้

- 1.3.1 ขนาดของฟาร์มมีผลต่อความแตกต่างกันในระดับปัญหาด้านการผลิต และ การตลาดของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่

1.3.2 ขนาดของฟาร์มมีผลต่อความแตกต่างกันในระดับความต้องการด้านการผลิต และการตลาดของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่

1.4 ขอบเขตและข้อจำกัดของการวิจัย

1.4.1 การศึกษาครั้งนี้ศึกษาเฉพาะช่วงระหว่าง 1 มกราคม 2545 ถึง 31 ธันวาคม 2545 ซึ่งเป็นข้อมูลตามสภาพความเป็นจริงในช่วงระยะเวลาเท่านั้น

1.4.2 ผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้คือ เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างเป็นสัดส่วนตามกลุ่ม (proportional random sampling) จำนวน 128 คน

1.4.3 การศึกษาครั้งนี้ศึกษาเฉพาะเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่ในเชิงการค้าที่เลี้ยงไก่ไข่จำนวนตั้งแต่ 10,000 ตัวขึ้นไป โดยศึกษาปัญหาและความต้องการ 2 ด้านคือ

- 1) ปัญหาและความต้องการด้านการผลิต
- 2) ปัญหาและความต้องการด้านการตลาด

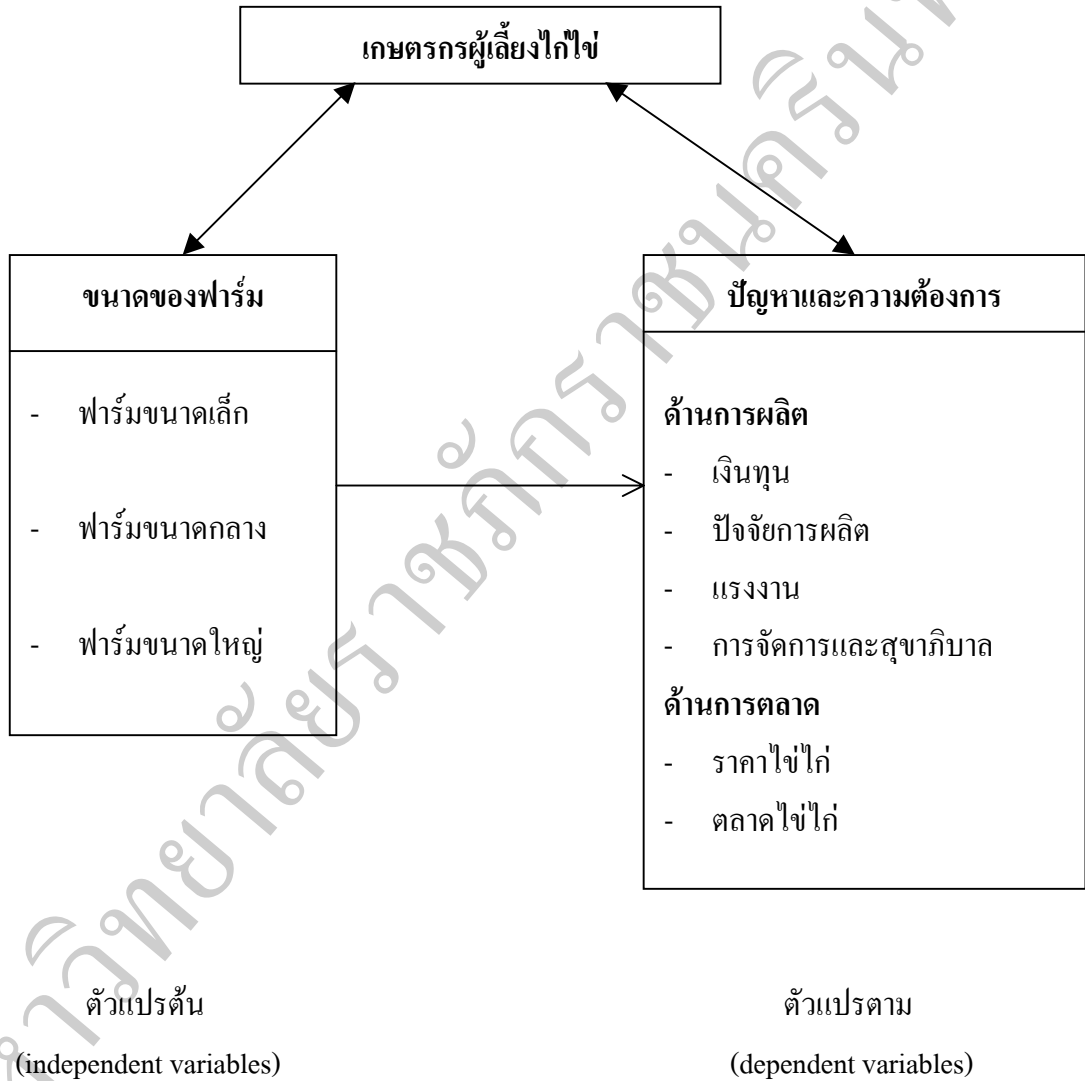
1.5 ข้อตกลงเบื้องต้น

การศึกษานี้ ยังมีสาเหตุหรือปัจจัยอื่นที่มีอิทธิพลต่อระดับปัญหาและความต้องการด้านการผลิตและการตลาดของเกษตรกร แต่ผู้วิจัยจะศึกษาเฉพาะขนาดของฟาร์มเท่านั้นที่มีอิทธิพลต่อระดับปัญหาและความต้องการของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่ โดยศึกษาถึงระดับปัญหาและความต้องการของเกษตรกรที่ทำฟาร์มขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่

1.6 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดโดยการกำหนดขนาดของฟาร์มไก่ไข่ ระดับปัญหา และความต้องการ ของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่ โดยจะทำการศึกษาถึงระดับปัญหาและความต้องการของเกษตรกรที่ทำฟาร์มขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่

กรอบแนวคิด

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ

การผลิต หมายถึง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงไก่ เช่น จำนวนไข่ไก่ เงินทุน ปัจจัยการผลิต แรงงาน การจัดการและสุขาภิบาล

การตลาดไข่ไก่ หมายถึง กระบวนการในการจัดจำหน่ายไข่ไก่

เกษตรกร หมายถึง เกษตรกรเจ้าของฟาร์มผู้เลี้ยงไก่ไข่ในเชิงการค้าทั้งเป็นอาชีพหลักและอาชีพเสริมในพื้นที่จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งเลี้ยงไก่ไข่จำนวนตั้งแต่ 10,000 ตัว ขึ้นไป

ปัญหาของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่ หมายถึง สภาพปัญหาที่เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่ประสบอยู่ ซึ่งแยกได้เป็น 2 ด้านใหญ่คือ

1) **ปัญหาด้านการผลิต** ได้แก่ ปัญหาเงินทุน ปัจจัยการผลิต แรงงาน การจัดการและสุขาภิบาล

2) **ปัญหาด้านการตลาด** ได้แก่ ราคาไข่ไก่ และตลาดไข่ไก่

การวัดระดับของปัญหามีเกณฑ์การวัดดังนี้

มีปัญหามากที่สุด 5 คะแนน หมายถึง แก้ปัญหาด้วยตนเองไม่ได้เลย

มีปัญหามาก 4 คะแนน หมายถึง แก้ปัญหาด้วยตนเองได้น้อย

มีปัญหาปานกลาง 3 คะแนน หมายถึง แก้ปัญหาด้วยตนเองได้พอๆ กับแก้ปัญหาไม่ได้

มีปัญหาน้อย 2 คะแนน หมายถึง มีปัญหาแต่พอแก้ไขได้ด้วยตนเอง

ไม่มีปัญหา 1 คะแนน หมายถึง แก้ปัญหาด้วยตนเองได้

ความต้องการของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่ หมายถึง ความต้องการที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าวในการเลี้ยงไก่ไข่ให้สำเร็จลง โดยแยกความต้องการได้ 2 ด้านใหญ่คือ

1) **ความต้องการด้านการผลิต** ได้แก่ เงินทุน ปัจจัยการผลิต แรงงาน การจัดการและสุขาภิบาล

2) **ความต้องการด้านการตลาด** ได้แก่ ราคา และการตลาดไข่ไก่

เกณฑ์การวัดระดับความต้องการมีดังนี้

ต้องการมากที่สุด 5 คะแนน หมายถึง ต้องการความช่วยเหลือจากภายนอกอย่างมากที่สุด

ต้องการมาก 4 คะแนน หมายถึง ต้องการความช่วยเหลือจากภายนอกค่อนข้างมาก

ต้องการปานกลาง 3 คะแนน หมายถึง ต้องการความช่วยเหลือจากภายนอกบ้าง

ต้องการน้อย 2 คะแนน หมายถึง ต้องการความช่วยเหลือจากภายนอกบ้างเล็กน้อย

ไม่ต้องการ 1 คะแนน หมายถึง ไม่ต้องการความช่วยเหลือจากภายนอกเลย

ประสบการณ์ในการเลี้ยง หมายถึง ระยะเวลาของการเลี้ยงไก่ไข่ ของผู้ให้ข้อมูลนับเป็นจำนวนปี ตั้งแต่เริ่มเลี้ยงจนถึงปัจจุบัน

การฝึกอบรม หมายถึง จำนวนครั้งในรอบ 1 ปี ที่ผู้ให้ข้อมูลเคยเข้าร่วมประชุม ฝึกอบรม เพิ่มพูนความรู้ ความชำนาญและประสบการณ์ในการเลี้ยงไก่ไข่

การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ หมายถึง จำนวนครั้งที่ผู้ให้ข้อมูลได้ติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร (เกษตรตำบล) เจ้าหน้าที่จากกรมปศุสัตว์ หรือหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงไก่ไข่

ส่งไข่ หมายถึง พ่อค้าคนกลางที่รวบรวมไข่จากเกษตรกร โดยไม่จำกัดจำนวนแล้วนำไปจำหน่ายแก่ผู้บริโภคต่อไป

สภาพการถือครองที่ดิน หมายถึง ลักษณะการถือครองที่ดินเลี้ยงไก่ไข่ของเกษตรกร ได้แก่ ที่ดินเป็นของตนเองทั้งหมด คนอื่นให้ทำเปล่าเช่าที่ดินทั้งหมด เช่าที่ดินบางส่วน หรืออาจมีลักษณะหลายอย่างรวมกัน

ขนาดพื้นที่ของฟาร์ม หมายถึง จำนวนพื้นที่ทั้งหมดที่เกษตรกรใช้เลี้ยงไก่ไข่โดยคิดหน่วยวัดเป็นไร่

รายได้ หมายถึง จำนวนเงินรายได้ที่เป็นเงินสดจากการเลี้ยงไก่ไข่ในแต่ละปีโดยหักค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงไก่ไข่ออกแล้ว คงเหลือเป็นรายได้สุทธิ (กำไร)

การรวมกลุ่มของเกษตรกร หมายถึง การเข้าร่วมเป็นสมาชิกของชมรมหรือสหกรณ์ผู้เลี้ยงไก่ไข่ ของเกษตรกรผู้ประกอบอาชีพนี้

ขนาดของฟาร์ม หมายถึง การจัดแบ่งฟาร์มไก่ไข่ออกเป็นขนาดต่างๆ กันตามจำนวนของไก่ไข่ที่เลี้ยง โดยแบ่งออกเป็น 3 ขนาดคือ

- 1) ฟาร์มขนาดเล็ก มีจำนวนไก่ไข่ตั้งแต่ 10,000-49,999 ตัว
- 2) ฟาร์มขนาดกลาง มีจำนวนไก่ไข่ตั้งแต่ 50,000-99,999 ตัว
- 3) ฟาร์มขนาดใหญ่ มีจำนวนไก่ไข่ตั้งแต่ 100,000 ตัวขึ้นไป

1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.8.1 ทำให้ทราบถึงสภาพข้อมูลความเป็นจริงในด้านต่างๆ ของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่ในจังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับเกษตรกรและผู้ที่เกี่ยวข้องโดยทั่วไป

1.8.2 ทำให้ทราบถึงปัญหาและความต้องการด้านการผลิตและการตลาดของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่ในจังหวัดฉะเชิงเทรา

1.8.3 ผลจากการศึกษาจะเป็นข้อมูลพื้นฐานนำไปสู่การพัฒนาแนวทางการแก้ไข ปัญหาของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่ และจะเป็นแนวทางในการพัฒนาธุรกิจการเลี้ยงไก่ไข่ทั้งในจังหวัด ฉะเชิงเทราและจังหวัดใกล้เคียง

1.8.4 ผลจากการศึกษาจะเป็นข้อมูลสำหรับหน่วยงาน หรือนักวิชาการที่สนใจศึกษา เพื่อประกอบการค้นคว้าและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี